

Jordbruksutskottets yttrande

1983/84:5 y

om samernas och rennäringens intressen i samband med utbyggnad av vattenkraften

Till bostadsutskottet

Genom beslut den 26 april 1984 har bostadsutskottet berett jordbruksutskottet tillfälle att yttra sig över motion 1983/84:2829 av Martin Olsson (c) om samernas och rennäringens intressen i samband med utbyggnad av vattenkraften.

I motionen, som väckts i anslutning till proposition 1983/84:160 om fortsatt vattenkraftsutbyggnad, föreslås att riksdagen i samband med sitt ställningstagande till propositionen särskilt markerar samernas och rennäringens intressen i sammanhanget. Motionären anser det sålunda synnerligen viktigt att riksdagen gör ett uttalande om vikten av att vid den intresseavvägning som sker innan beslut fattas om ett enskilt projekt särskild hänsyn tas till samiska intressen. Enligt motionärens mening är det även angeläget att riksdagen gör ett uttalande att inga ur renskötselsynpunkt kontroversiella projekt skall tillåtas förrän samerättsutredningens konsekvensutredning angående energiutvinning redovisats och statsmakterna tagit ställning med anledning av samerättsutredningens övriga arbete och förslag.

Utskottet

I proposition 1983/84:160 läggs fram förslag till en plan för utbyggnad av vattenkraften under den närmaste tioårsperioden. Förslagen ansluter i huvudsak till vad som föreslagits av vattenkraftsberedningen (I 1982:06). Beredningen har haft att belysa vattenkraftens möjliga roll i den svenska energiförsörjningen. Beredningen har därvid sökt genomlysna alla aspekter på utbyggnad av vattenkraften, bl. a. utbyggnadens inverkan på rennäringen.

Som framhålls i propositionen är den däri presenterade utbyggnadsplanen att betrakta som en förhandsbedömning av hur olika utbyggnadsprojekt skall ses från övergripande utgångspunkter. Innan projekten kan komma till stånd måste de bedömas vara ekonomiskt genomförbara av fallrättsägarna samt prövas enligt vattenlagen (VL). Att ett projekt upptas i den plan som föreläggs riksdagen innebär således ej, vilket också framhålls i propositionen, att tillstånd automatiskt kommer att meddelas enligt VL.

Enligt VL har vattendomstolen som första instans att pröva ett vattenkraftsföretags tillåtlighet. Som allmän förutsättning för ett vattenföretag gäller enligt 3 kap. 1 § VL att företaget inte får komma till stånd om det med hänsyn till valet av plats eller på något annat sätt möter hinder från

allmänna planeringssynpunkter. Med uttrycket allmänna planeringssynpunkter avses i första hand sådana långsiktiga bedömningar som görs i den fysiska planeringen, främst statsmakernas ställningstaganden inom ramen för den fysiska riksplaneringen. Bl. a. innefattas härunder statsmakernas ställningstaganden till kraftutbyggnader i vissa älvar och älvsträckor. Med allmänna planeringssynpunkter avses också en sådan långsiktig verksamhetsplanering som inte omfattas av den fysiska planeringen. Därunder faller energipolitiska, näringspolitiska, arbetsmarknadspolitiska, regionalpolitiska, trafikpolitiska och försvarspolitiska bedömningar. Som har anförts i proposition 1981/82:130 med förslag till ny vattenlag m. m. bör i norra Sverige hänsyn också tas till rennäringens intressen. Av vad här anförts torde framgå att det i VL finns en garanti för att sådana särskilda hänsyn, som efterlyses av motionären, tas innan beslut fattas om projekt som berör renskötselnäringen. Utskottet anser mot angiven bakgrund att något uttalande från riksdagens sida i enlighet med motionärens första yrkande inte är behövligt.

Vad gäller motionärens synpunkter i fråga om behovet att avvakta resultatet av samerättsutredningens arbete innan slutlig ställning tas till vissa från renskötselsynpunkt kontroversiella projekt får utskottet anföra följande.

Enligt gällande rennäringslag är renskötselrätten i vårt land förbehållen samerna. I renskötselrätten ingår även rätt till fiske och jakt samt visst skogsfång m. m. Renskötsel får bedrivas hela året i Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ovanför odlingsgränsen. Dessutom får renskötsel bedrivas nedanför denna gräns på mark som tillhör staten och renbetesland där skogsrenskötsel av ålder bedrivs under våren, sommaren eller hösten, dvs. på vissa marker som utnyttjas av skogsrenskötseln. Vidare får renskötsel hela året bedrivas på renbetesfjällen i Jämtland och inom vissa andra områden i Jämtlands och Kopparbergs län. Inom de områden där renskötsel får bedrivas hela året får enligt rennäringslagen markanvändningen inte ändras på sätt som medför avsevärd olägenhet för rennäringen. Bestämmelsen hindrar dock inte att mark används i enlighet med fastställd stadsplan eller byggnadsplan eller för företag vars tillåtlighet skall prövas i särskild ordning. Något motsvarande skydd finns inte för de marker där renskötsel får bedrivas endast vintertid. Vidare gäller enligt rennäringslagen förbud bl. a. mot att stänga av flyttningsvägar för renar och mot att hindra renar från att beta inom områden där renskötsel är tillåten. Med prövning i särskild ordning avses prövning enligt bl. a. sådan lagstiftning som vattenlagen, som utskottet berört i det föregående.

Rennäringens markanspråk och de markanvändningskonflikter som kan uppstå mellan renskötseln och andra verksamheter inom renskötselområdet har kartlagts i den fysiska riksplaneringen. Rennäringen omfattas av den fysiska riksplaneringens s. k. verksamhetsanknutna riktlinjer, som anger hur olika markanvändningsintressen av betydelse från rikssynpunkt bör beaktas i

den fysiska planeringen och vid ställningstaganden till enskilda tillståndsfrågor.

Enligt riktlinjerna för rennärigen och övriga areella näringar skall all möjlig hänsyn tas till dessa näringars krav vid planering och tillståndsprövning. Planeringen vad beträffar rennärigen skall utgå från den rätt att utöva rensköttsel som läggs fast i rennäringslagen och vidare bygga på att samråd sker med berörda samebyar i ett tidigt skede av planeringen.

En grundläggande förutsättning för rennärigenes fortlevnad är givetvis att samernas rätt enligt rennäringslagen och riktlinjerna i övrigt för rennärigen beaktas vid markanvändning av olika slag. Vikten av att beakta rennärigenes intressen har också betonats i flera sammanhang, bl. a. vid antagandet av den nu gällande skogsvårdslagen.

En väsentlig uppgift för samerättsutredningen är att undersöka i vilken utsträckning rennärigenes intressen har fått träda tillbaka för andra samhällsintressen vid markanvändning av olika slag och i vilken utsträckning hänsyn har tagits till den samlade effekten för rennärigen av olika exploateringar. Mot bakgrund av sin undersökning skall kommittén överväga om det finns behov av att stärka skyddet för rennärigen och i så fall i vilken utsträckning en förstärkning kan ske. Om kommittén kommer till slutsatsen att skyddet för rennärigen bör utvidgas, bör kommittén föreslå nödvändiga författningsändringar. Kommittén skall enligt tilläggsdirektiv utfärdade i februari 1983 (Dir. 1983:10) arbeta med sikte på att avsluta sitt arbete inom två år, alltså i början av nästa år.

Utskottet vill i sammanhanget erinra om det arbete som f. n. pågår inom regeringskansliet rörande ett förslag till lag om hushållning med naturresurser, vari avses ingå bl. a. en lagreglering av riktlinjerna för rennärigen. Enligt den departementspromemoria som framlagts i ämnet påpekas att rennärigen är en förutsättning för den samiska kulturen. Därför bör de viktigaste delarna av rensköttselmarkerna ges ett starkt skydd mot exploatering och andra ingrepp i miljön. Därvid är det av största betydelse att beakta de funktionella samband som måste finnas mellan olika delområden för att möjliggöra rensköttseln och därmed garantera samekulturens fortbestånd. Enligt promemorian bör därför i den nya lagen finnas en bestämmelse som innebär att områden av stor betydelse i ett nationellt perspektiv för rennärigen skall skyddas mot förändringar som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande (Ds Bo 1984:3, s. 73).

Slutligen vill utskottet också fästa uppmärksamheten på att det sedan år 1977 i regeringskansliet finns en permanent arbetsgrupp (U 1977:10) för att samordna de statliga insatserna för samerna och för att fortlöpande följa utvecklingen på området. Arbetsgruppen är knuten till utbildningsdepartementet med utbildningsministern som ordförande.

Mot bakgrund av vad som nu anförts finner utskottet inte heller det andra yrkandet i motion 2829 (c) påkalla någon ytterligare riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 maj 1984

På jordbruksutskottets vägnar

EINAR LARSSON

Närvarande: Einar Larsson (c), Håkan Strömberg (s), Arne Andersson i Ljung (m), Ove Karlsson (s), Hans Wachtmeister (m), Gunnar Olsson (s), Sven Eric Lorentzon (m), John Andersson (vpk), Åke Selberg (s), Jan-Eric Virgin (m), Lennart Brunander (c), Wivi-Anne Radesjö (s), Lars Ernestam (fp) och Marita Bengtsson (s).

Avvikande mening

Einar Larsson (c), Hans Wachtmeister (m), Lennart Brunander (c) och Lars Ernestam (fp) anser att utskottet i sitt yttrande bort framhålla angelägenheten av att resultatet av samerättsutredningens arbete avvaktas innan några från renkötselsynpunkt kontroversiella vattenkraftsutbyggnadsprojekt tillåts. Utskottet borde alltså ha tillstyrkt det andra yrkandet i motion 2829 (c).